

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Razvoj i primjena konceptualne metafore
u jeziku suvremene znanosti

Konceptualizacija prostora, vremena i stanja

Usmena obrana doktorske radnje

Milijana Mičunović

Osijek, 2012.

Sadržaj

- Uvod
- Teorijski okvir
- Ciljevi i istraživačka pitanja
- Hipoteze
- Metodologija
- Korpus
- Nalazi
- Rasprava
- Zaključak

Uvod

- Interdisciplinarni pristup znanstvenoj komunikaciji
 - Kognitivna lingvistika primijenjena na područje informacijskih znanosti
- Aktualnost teme ogleda se u:
 - Suvremenom pristupu jezičnoj analizi diskursa informacijskih znanosti (kognitivna lingvistika)
 - Kontekstualnoj povezanosti s područjem suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija
 - Međusobnoj uvjetovanosti između neuroloških i bioloških funkcija mozga i uma, mehanizama kognitivnog mišljenja i jezika

Teorijski okvir (1)

- Metafora (Aristotel, Fontanier, Jakobson, Derrida, Ricoeur)
- Teorija konceptualne metafore – CMT (Lakoff, Johnson, Fillmore, Turner, Gibbs, Kövecses, Grady, Reddy, Boroditsky)
 - Dvodomenski pristup
 - Metonimijska motiviranost konceptualne metafore (Ruiz de Mendoza Ibáñez, Díez Velasco, Radden, Barcelona)
 - Otjelovljeno iskustvo
 - Središnje znanje
 - Konekcionizam (Schnitzer, Pedreira)

Teorijski okvir (2)

- Znanstvene metafore (Brown, Feldman, Lakoff, Johnson, Evans, Kövecses, Turner)
 - Vizualne metafore
- Znanstveni model
 - Analogija
- Teorija konceptualne integracije – CIT (Fauconnier, Turner, Grady, Oakley, Coulson, Kövecses)
 - Teorija mentalnih prostora (Fauconnier)

> INTEGRATIVNI PRISTUP KONCEPTUALIZACIJI

Ciljevi i istraživačka pitanja (1)

- **Ciljevi**

1. Rasvijetliti strukturu leksika informacijskih znanosti analizom figurativnih izraza, tj. metaforičkih značenja korištenih za reprezentaciju znanstvenih fenomena
2. Istražiti na koji način konceptualizacija olakšava komunikaciju znanstvenih činjenica i fenomena iz područja informacijskih znanosti

Ciljevi i istraživačka pitanja (2)

- **Istraživačka pitanja**

1. Koji konceptualni okviri određuju jezik informacijskih znanosti, odnosno koji su osnovni alati konceptualizacije u području informacijskih znanosti?
2. Koji je najčešći konceptualizacijski alat u percepciji i opisu znanstvenih fenomena u informacijskim znanostima?
3. Postoji li povezanost između znanstvene i lingvističke pismenosti i koliko je ona važna za znanstvenu komunikaciju?

Polazne hipoteze (1)

- Znanstvena se komunikacija velikim dijelom temelji upravo na metaforičkoj konceptualizaciji
- Jezik znanosti određen je istim konceptualnim okvirima kao i jezik umjetnosti, jezik svakodnevne komunikacije, jezik medija i dr. što može utjecati na demistifikaciju znanstvene komunikacije
- Značenja znanstvenih fenomena proizlaze iz kombinacije ljudskog iskustva, kulture i kognitivnih sposobnosti te kao takva ne mogu postojati kao potpuno objektivne i 'čiste' znanstvene misli

Polazne hipoteze (2)

- Pitanje konceptualizacije u području informacijskih znanosti najčešće se oslanja na teoriju konceptualne metafore (CMT), znanstveni model i teoriju konceptualne integracije (CIT)
- Većina je figurativnih izraza uvjetovana implementacijom suvremene tehnologije, promjenama koje ista uzrokuje u kontekstu informacijskog društva te sve češćom i intenzivnijom interakcijom između čovjeka i tehnologije
- Figurativni izrazi i znanstveni modeli u diskursu informacijskih znanosti olakšavaju razumijevanje apstraktnih i nepoznatih entiteta, pojava, procesa i struktura

Metodologija

- Primijenjena metoda kognitivne lingvistike
 - Integrativni pristup
- Kvalitativna analiza
 - Analitički okvir ovisi o primijenjenoj teoriji (CMT – obrazac uspostavljanja metaforičke strukture ili CIT) ili znanstvenom modelu

Korpus

- Omeđene publikacije iz područja informacijskih i komunikacijskih znanosti i informacijske tehnologije
 - Knjige, udžbenici, znanstveni i stručni članci hrvatskih i stranih autora
 - Nekolicina naslova odabranih autora znanstvene fantastike
- Serijske publikacije iz područja informacijskih i komunikacijskih znanosti i informacijske tehnologije
 - Informatologia, Libellarium, Vjesnik bibliotekara Hrvatske

Nalazi istraživanja

- Konceptualizacija apstraktnih i nepoznatih entiteta, pojava, procesa i struktura temelji se na korištenju figurativnih izraza i znanstvenih modela
- Metaforička je konceptualizacija najčešći oblik znanstvene komunikacije
- Vrlo je mali broj primjera u kojima se konceptualizira apstraktna kategorija vremena u odnosu na one u kojima se konceptualiziraju kategorije prostora i stanja
- Većina figurativnih izraza predočava i opisuje fenomene u kontekstu suvremene tehnologije, promjena koje one uzrokuju u informacijskom društvu te u kontekstu interakcije čovjeka i tehnologije

Primjer 1 – CMT

- Informacijska arhitektura
- INFORMACIJSKI SUSTAV JE GRAĐEVINA

*“Informacijska arhitektura zasniva se na **izgradnji** određene infrastrukture u cilju ostvarivanja poslovnih ciljeva.”*

Izvorišna domena: GRAĐEVINA	Ciljna domena: INFORMACIJSKI SUSTAV
građevina	informacijska arhitektura sustava
gradnja	grupiranje i strukturiranje informacija
planiranje	prikupljanje informacija
oblikovanje (projektiranje)	dizajniranje strukture sustava
stabilnost temelja (građevine)	stabilnost sustava

Primjer 2 – CIT

- Stolno izdavaštvo može se tumačiti:
- Konceptualnom metaforom RAČUNALO JE UREDSKI PROSTOR
- Dvookvirnom mrežom konceptualne integracije:
 - Prvi ulazni prostor: radna površina računala
 - Drugi ulazni prostor: uredski prostor nakladničke kuće
 - Generički prostor: s općim značajkama dvaju ulaznih prostora
 - Projekcijski prostor: elementi međusobno povezani konceptualnom interpretacijom uredskog poslovanja i izdavaštva

Primjer 3 – Znanstveni model

- Darntonov piramidalni model definiranja (strukture) e-knjige

“The top layer could be a concise account of the subject, available perhaps in paperback. The next layer could contain expanded versions of different aspects of the argument, not arranged sequentially as in a narrative, but rather as self-contained units that feed into the topmost storey. The third layer could be composed of documentation, possibly of different kinds, each set off by interpretive essay. A fourth layer might be theoretical or historiographical, with selections from previous scholarship and discussion of them. A fifth layer could be pedagogic; consisting of suggestions for classroom discussions, a model syllabus, and course packets. And a sixth layer could contain readers' reports, exchanges between the author and the editor, and letters from readers, who could provide a growing corpus of commentary as the book made its way through different publics.”

Rasprava

- Sukladnost nalaza s prethodnim istraživanjima (fizika, kemija, biologija, i dr.)
- Znanstveni doprinos
 - Potvrđivanje prijašnjih zaključaka i teorija
 - Analiza 'novog' diskursa (informacijske znanosti)
 - Kontinuitet istraživanja? (< neprestano razvoj i usavršavanje informacijsko-komunikacijske tehnologije)

Zaključak (1)

- Uspješnost znanstvene komunikacije ovisi o učinkovitosti predočavanja i opisivanja apstraktnih i nepoznatih fenomena, odnosno o učinkovitosti njihove konceptualizacije
- Za jezik suvremene znanosti i uspješnu znanstvenu komunikaciju najbolji je izbor kombinacija konceptualne metafore, znanstvenog modela, analogija i zakona, ali i konceptualna integracija u slučajevima u kojima se događa dinamično povezivanje dviju domena, tj. u primjerima u kojima veze među domenama nisu toliko ustaljene
- Metafore su važan instrument znanstvene misli, bilo da se radi o njihovoj objasnidbenoj ulozi, njihovoj utkanosti u gotovo svako znanstveno istraživanje ili njihovoj sposobnosti preobrazbe i nadogradnje

Zaključak (2)

- Analizirani primjeri metaforičkih izraza u informacijskim znanostima pokazali su da se ta znanstvena disciplina uglavnom oslanja na konceptualnu metaforu i znanstveni model kao način prikaza novih znanstvenih fenomena
- Metafora je način oblikovanja većine naziva u informacijskim znanostima, što je vjerojatno usporedivo s metaforičkom uvjetovanošću računalnog i informacijsko-tehnološkog nazivlja u engleskom jeziku

Zaključak (3)

- Prikazani metaforički izrazi i modeli ocrtavaju obrise diskursa informacijskih znanosti razotkrivajući strukture jezično kodiranog znanja
- Svi novi apstraktni i nepoznati entiteti, pojave, procesi i strukture, koji su tu i koji će tek doći, mogu se prevesti na konkretan i poznati jezik povezujući ih s poznatim iskustvima olakšavajući tako njihovo razumijevanje
- Konceptualni izrazi često omogućuju dublji uvid i razumijevanje složenosti promatranog fenomena, kao i lakše pronalaženje odgovora i rješenja za eventualna pitanja i probleme

“Science is all metaphor.”

(Timothy Leary)